

КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕФІРНОГО МОВЛЕННЯ

ІНТЕРВ'Ю ЯК ТЕЛЕВІЗІЙНИЙ ЖАНР: МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ

Роксолана Бахурська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, м. Львів, Україна,
e-mail: kafradioiteleb@ukr.net*

Досліджено мовностилістичні засоби в телевізійному інтерв'ю та продемонстровано закономірності їх використання як у цьому жанрі загалом, так і в окремих його різновидах зокрема на прикладі телепрограм „Інтерв'ю”, „Вікна”, „Суботнє інтерв'ю” та „Стоп-кадр”.

Ключові слова: мовностилістичні засоби, засоби образності, телевізійне інтерв'ю, стилістичні фігури, тропи.

Уперше вживати мовностилістичні засоби, а також розвивати вчення про стилістичні фігури і тропи почали ще давньогрецькі оратори. З тих пір мовностилістичні засоби поширились і вкоренились настільки, що зараз важко уявити мовлення без них, а деякі види засобів образності стали настільки загальноповсюдними, що ми день у день використовуємо їх навіть у побутовому мовленні, самі того не зауважуючи.

Мовностилістичні засоби є прикрасами мовлення. Їх використання допомагає мовцеві досягти більшої влучності, привернути увагу слухачів, переконати їх у слушності висловленої думки та запам'ятатися. Саме тому засоби образності стали невід'ємною частиною й телевізійного інтерв'ю. Їх використання сприяє виокремленню найбільш вагомих фактів та подій, відображених в інтерв'ю та зумовлене його тематикою. Засоби образності є складниками успішної реалізації комунікативного наміру учасників інтерв'ю. Звичайно, телевізійний текст має право на існування і без активного використання у ньому мовностилістичних засобів, проте у такому вигляді він навряд чи надовго залишиться у пам'яті глядача, а то й взагалі не приверне його уваги.

Професор О. Сербенська підкреслює, що мовностилістичні засоби ще називають образними засобами, прикрасами мовлення, змістовними квітами, трактують їх як енергетику животворного слова, а доречно образність, вдалий засіб вираження допомагають почуте перетворити у зримий образ, полегшують сприймання, допомагають запам'ятати певне положення, свідчать про силу авторської думки, широчінь кругозору [8, с. 226]. Саме тому вміло використані мовностилістичні засоби допомагають реалізувати одну з головних функцій інтерв'ю – розкрити особистість героя, гостя телестудії, а також допомагають журналісту формулювати влучні і змістовні запитання,

на які він може очікувати не менш змістовної відповіді, що власне робить таку розмову вартою уваги.

Чимало українських та іноземних науковців займалось дослідженням жанру інтерв'ю. Зокрема, серед українських знавців цього жанру вагомий внесок зробили В. Бабенко, О. Білоус, В. Гоян, Н. Димніч, З. Дмитровський, В. Лизанчук, А. Москаленко, Ю. Шаповал. Під кутом мовностилістичних засобів цей жанр розглядали О. Назаренко, В. Святовец, О. Сербенська. З іноземних дослідників інтерв'ю треба згадати, зокрема, про російських науковців – Р. Борецького, В. Цвика, М. Лукіну, І. Іванову, польських – Б. Собчак, С. Міколайчака, а також американського спеціаліста у жанрі інтерв'ю Л. Гробеля.

Під час вибору телевізійних передач для аналізу було використано класифікацію телевізійного інтерв'ю, здійснену Б. Собчак. Це дало змогу здійснити порівняння засобів образності в різних видах інтерв'ю. Дослідниця поділяє телевізійне інтерв'ю залежно від виду інформації, яку ми з нього черпаємо, на:

- ✓ інформаційне інтерв'ю;
- ✓ політичне інтерв'ю;
- ✓ розважальне інтерв'ю;
- ✓ культурне інтерв'ю [11, с. 31].

Проаналізувавши кожен із цих видів на прикладі конкретної телевізійної передачі, привертаємо увагу до тих частин інтерв'ю, які містять у собі найбільшу кількість мовностилістичних засобів.

Починаючи контент-аналіз з політичного інтерв'ю, насамперед, треба зазначити, що для цього було обрано передачу, яка вийшла в ефір каналу „24” двадцять шостого березня 2015 року. В цьому інтерв'ю ведуча Вікторія Лісецька розпитала політичного аналітика Олега Постернака про політичні процеси в Україні, боротьбу з корупцією та зовнішньополітичні інтереси США. Під час цього інтерв'ю використано такі мовностилістичні засоби:

— *Сьогодні з'явилась інсайдерська інформація: цілком реально, що місцеві вибори цьогоріч в Україні не відбудуться через відсутність конституційної реформи. Чи це можливо дійсно?*¹

— Можливо, оскільки, фактично, рейтинги **головних, базових опозиційних** [епітети]² партій сьогодні падають і **владі не вигідно проводити** [метонімія] восени, під час чергового напруження і зовнішньополітичної, і внутрішньополітичної ситуації, місцеві вибори. Але треба враховувати той факт, що якщо конституційна реформа буде запущена цієї весни, то на фінальний етап вона може вийти тільки в вересні-жовтні, а значить, вибори мають відбутися за нинішньої конституції – і **вони мають бути черговими, і вони мають бути** [повтор] в жовтні.

— *Коли підготовка до виборів повинна стартувати за положеннями **старої*** [епітет] *конституції?*

¹ Тут і далі репліки ведучого/-ї виділено курсивом.

² Тут і далі мовностилістичні засоби в тексті інтерв'ю підкреслено і названо в квадратних дужках.

— Конституція не визначає строки, визначає Закон України „Про місцеві вибори”. Важливо знати, що це буде **кінець серпня і до кінця серпня** [повтор] Верховна Рада навряд чи встигне здійснити конституційну реформу. Це не так швидко.

— *Тим паче, Арсеній Яценюк закликає до внесення змін до конституції лише через загальнодержавний референдум.*

— Це правильно. **Чому це правильно?** [апокриза] Тому, що у нас конституція – це **базовий** [епітет] документ між громадськістю і владою, між державою і народом. Якщо цей документ ухвалюється лише органами влади то виникає пізніше питання: ми бачили декілька конституційних криз, ми бачили **цікаві рішення Конституційного Суду** [іронія] 2010-го року, **коли поверталась навпаки конституція рішенням суду** [епіфонема – висловлена думка коментується і уточнюється] і подібну наругу над волею громади.

Знову ми не повинні **на ці граблі наступати** [метафора].

— *Ви сказали, що Україна після революції дуже активно, динамічно розвивається. У нас з'являються нові люди на **політичному Олімпі** [алюзія]. Зокрема, наприклад, учора відставлений экс-очільник Дніпропетровської ОДА Ігор Коломойський **завів офіційну сторіночку у фейсбуці, має кілька десятків тисяч уже лайків** [іронія] – це що, старт політичної кар'єри олігарха?*

— Однозначно. Він завжди казав, що не йде в політику. І це, в принципі, на той час було зрозуміло. Сьогодні, дивіться, по-перше: **масштабне** [епітет] інтерв'ю на державних телеканалах, по-друге: акаунт у фейсбуці, по-третє: розмови про власну депутатську групу, до якої, до речі, можуть ввійти не лише ті, хто **перебуває в орбіті Коломойського** [метафора], а ще й Береза, Ярош тощо.

— *Ви, до речі, самі згадали про те, що такий у нас **напівзаморожений** [епітет] конфлікт зараз на Донбасі. Як ви вважаєте, що вплинуло на Путіна? Чому зараз цей конфлікт от в такому вигляді?*

— Я **далекий від тієї думки** [метафора], що лише санкції вплинули на його подібні рішення призупинитись. **Росія вичікує** [метонімія]. Вичікує як далі ситуація буде складатись, по-перше, у внутрішньому полі України. По-друге, **Росія приступає** [метонімія] до повного виходу з міжнародної ізоляції, в якій вона опинилась. Фактично для Путіна Донбас залишається **кісткою в горлі** [метафора] до сих пір. Оскільки **Україна користується підтримкою** [метонімія] ЄС і Сполучених Штатів Америки, і подальша, масштабна, континентальна конфронтація не є тим сценарієм, який **буде актуальним для Кремля** [метонімія]. Скоріш за все це таке **м'яке покусання** [метафора], дестабілізація. Але найголовніше, за що, можливо, **візьметься Кремль** [метонімія] – це за формування лояльних політичних агентів в українському внутрішньому полі.

— *Вже є потенційні люди?*

— Ні, немає, бо це буде важко. Це **непідйомна** задача [епітет] для Путіна насправді, але, враховуючи, що рівень бажання не втрачати Україну, і непрогнозованість зовнішньополітичної ситуації загалом у світі, то, скоріш за все – **політика – це мистецтво можливого** [інтарсія] – і Путін, якщо буде якась можливість, коли **українська державність знову буде знесилена** [метафора], якимись, можливо, внутрішніми катаклізмами, Путін це використає, не сумнівайтесь.

В результаті контент-аналізу політичного інтерв'ю бачимо, що в цьому виді переважають такі мовностилістичні засоби, як метафори, особливо політичні, а також метонімія. Часте використання метонімії пов'язано з тим, що, маючи на увазі громадян, політиків чи урядовців певної країни, учасники інтерв'ю радше називають держави, в яких проживають ці громадяни чи органів влади, в яких працюють урядовці. Трапляються в тексті політичного інтерв'ю й інтарсії, які допомагають влучно висловити думку, та повтори, які акцентують на певній події чи явищі.

Інформаційне інтерв'ю, з якого дізнаємось про актуальні події в певній місцевості чи світі, найчастіше є частиною програми новин, у якій експерти чи учасники подій висловлюють свою думку про те, що сталося. Для аналізу я обрала фрагменти з програми „Вікна” на СТБ, яка з'явилась в ефірі 17 січня 2014 року:

— На офіційному сайті президента також стало відомо про те, що глава держави підписав і низку законопроектів, які вчора були ухвалені у парламенті одіозним [епітет] рукопідняттям парламентської більшості [метонімія]. Опозиція вже встигла охрестити [метафора] ці законопроекти такими, що обмежують права і свободи людей. Я ж сьогодні ходила по Майдану і запитувала в активістів, що вони думають про це.

— Жодний закон, жодне рішення, жодний акт [повтор] органу державної влади [метафора] не може обмежити існуючий обсяг прав і свобод громадян. Цей закон, фактично, намагається перетворити Україну в Північну Корею [метонімія].

— Фінал справи Власенка. Суд вирішив не ламати собі голови [метонімія і метафора], бив чи не бив Власенко свою колишню, бо це було давно, тож справу закрито. Суд задовільнив клопотання [метонімія] адвоката.

— Він злякався процесу. Тобто, на мій погляд, це дуже боягузливий [епітет] вчинок. Бо якщо ми вже вийшли на принципову [епітет] площину публічну, то, мабуть, вже доведи всьому світу [гіпербола], що тебе репресують, і, будь-ласка, у тебе ж є твоє законне право [інклюзив].

— Так, дійсно, мене не визнали невинним, але мене й не визнали винним [антитеза]. Я готовий довести свою невинуватість в будь-якому незалежному суді. В будь-якому незалежному [повтор].

Отже, з тексту інформаційного інтерв'ю бачимо, що воно за мовностилістичними засобами, вжитими з метою надання мовленню образності, досить близьке до політичного інтерв'ю – характеризується такою ж частотою вживання метафор. Тут з'являються й юридичні метафори. Часто зустрічається й метонімія. Це можна пояснити тим, що в програмах новин акцентують на висвітленні політичних подій, що, власне, й уподібнює цей вид до політичного інтерв'ю. Натомість, у сюжетах на соціальну, побутову тематику частіше вживання епітетів, повторів, трапляється й інклюзив.

Аналізуючи культурне інтерв'ю, варто пам'ятати, що, насамперед, цей вид використовується для представлення особи і її переконань стосовно універсальних, позачасових питань. Прикладом такого інтерв'ю є розмова з Сергієм Жаданом, яку провів журналіст „Радіо Свобода” Володимир Носков у програмі „Суботнє інтерв'ю” на „Espresso.TV” (в ефірі – двадцять восьмого лютого 2015 року). Контент-аналіз цієї розмови допомагає виявити особливості використання мовностилістичних засобів у культурному інтерв'ю:

— Доброго дня.

— Доброго дня.

— Сергію, я правильно відчув оце ваше життєве кредо – „свобода”?

— Та ну, **життєве кредо – це занадто голосно сказано** [гіпербола]. Але, справді, мені здається, що свобода – це якась така категорія, яка є універсальною.

— Я шукаю відповіді: що все ж таки керувало цими людьми, які не просто от висловлювали своє обурення зубожінням чи зраді Януковича, вони в один момент почали україномовних харків'ян називати **фашистами, бандерівцями** [алюзія] і кликати сюди Путіна на поміч.

— Ну, насправді людина дуже легко надається до маніпуляції. Людиною дуже легко **маніпулювати, її легко налякати, дезорієнтувати, переконати в якихось речах** [плеоназм], навіть найбільш **фантастичних** [епітет]. Інша річ, що людина **розумна** [епітет] довго не буде дозволяти собою маніпулювати, що, зрештою, й сталося, тому, що, в принципі, ця **хвиля „російської весни”** [алюзія], так званої, вона ж **в Харкові досить швидко спала** [метафора].

— Тобто ти не пристаєш до тих, що кажуть: **Харків – це інертне місто, довго вичікує** [метонімія] – так говорять, коли пояснюють, чому **Харків є проросійським містом** [метонімія].

— Ні, я якраз навпаки, підтримую цю позицію, що Харків – місто **інертне** [епітет], та, зрештою, не лише Харків – більшість українських міст – **міста інертні** [інверсія], більшість населення в них просто намагається дистанціюватися від політичних подій і подивитися, чим це завершиться.

— Але, судячи з останніх, оприлюднених секретних документів, судячи взагалі за історією 20–30-х років, **Харків був і є для Росії** [метонімія] **експериментальним майданчиком** [метафора], де можна **зачищувати** [метафора], де можна намагатися якось **духовно гвалтувати людей** [метафора]. Я правий, чи ні?

— Ну, в принципі, якщо взяти **столичний досвід Харкова** [метонімія] 20–30-х років, безперечно, це був величезний політичний, соціальний, економічний, культурний **експеримент** [метафора], дійсно, якась така **лабораторія, майданчик** [метафора], де випробовувалися всілякі теорії, де все це впроваджувалось в практику.

— Ти от згадав страшне слово „теракт”. За останній рік, який ми пережили, ми **привичайлись жити в умовах війни і терактів. За цей час ти відчував страх?**

— Та ні, не страх, скоріш, відповідальність за людей, які поруч з тобою. Якщо ти щось робиш, доводиться перейматися безпекою людей, з якими маєш справу. Фактично, **тероризм – це така річ, перед якою всі ми є беззахисними. Тому, що власне в цьому його природа: він непроявлений** [епітет], **він невидимий** [епітет] і **він може виникнути будь-де, будь-коли** [уособлення].

Отож, бачимо в культурному інтерв'ю значне нагромадження метафор, порівняно з політичним та інформаційним видами. Набагато частіше тут стикаємось із вживанням алюзій, плеоназму. Щоб образніше передати свою думку, мовець звертається до уособлення (персоніфікації). Це допомагає глядачеві краще зрозуміти внутрішній світ героя, спосіб його мислення.

Своїми особливостями в контексті вживання мовностилістичних засобів володіє й інтерв'ю розважальне. Вдалим прикладом для аналізу є інтерв'ю Юлії Литвиненко з Сергієм Притулою у програмі „Стоп-кадр” на телеканалі ТВІ (в ефірі – 28 грудня 2013 року):

— Чого у вас більше – актора чи телеведучого? [метафора]

— Ймовірно, що телеведучого. Актора в мені рівно стільки [метафора], скільки я можу собі дозволити. Ну, тобто, я не ходжу на якісь курси підвищення акторської кваліфікації – я взагалі не знаю, що то таке [діалектизм], і коли мене постійно питають „чому ви не знімаєтесь у кіно”, я завжди сміюся, бо режисери, вочевидь, в цій країні – розумні [епітет] люди і вони запрошують фахових [епітет] акторів, а не аматорів [антитеза] таких, як я. Тому я завжди прошу, щоб мене титулували „телеведучий”, бо коли починають писати „актор”, а ще гірше „шоумен”! От поняття „шоумен” мене виносить зразу ногами вперед [метафора].

— *Чи всі в тебе в родині співали?*

— Мій батько був з категорії людей, яким ведмідь на вухо наступив [метафори], а мама в мене була співачкою в хорі і я пішов в ту лінію [метафори].

— Як сказав великий класик: „вчитися ніколи не пізно” [інтарсія]. *І ти міг би зараз скористатися цією нагодою і захистити науковий ступінь в будь-якому навчальному закладі.*

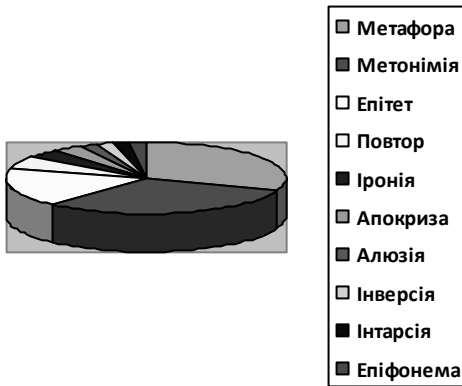
— Ні, кожен має займатися тим, чим він має займатися. В якийсь момент, коли я закінчував інститут і мені зробили пропозицію залишитися на кафедрі, я прийняв рішення, що я, мабуть, буду займатися чимось, що зараз називають словом „шоубізнес”.

— *Ви в „Comedy-Club” пересварилися всі? Як там склалися ваші долі?*

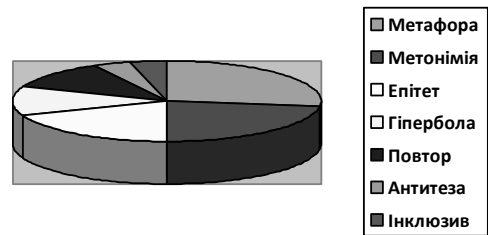
— Ні, ми не пересварилися всі, просто в якийсь прекрасний момент наше керівництво залишило нас такими сліпими кошенятами, кинутими в воду [метафора]. Насправді не було жодного легкого року в „Comedy-Club” — кожного року відбувалися якісь події: 2006-й – ми тільки з’явилися, дуже нахабно [епітет] вийшли на ринок [метафора] шоубізнесовий України і зразу ж нарвалися на супротив „Кварталу 95” [метафора], який на всю горлянку казав [метонімія, гіпербола], що „Ми, ми, ми [кондублікація] і ці – ми не конкуренти. Тому що „ці” упирі [дисфемізм] з „Камеді” – вони матюкаються, пошлять ” і так далі. Те, що вони не говорять вголос там слова з трьох літер [евфемізм], ще нічого не означає — там достатньо брутальних [епітет] матеріалів.

Тож бачимо, що в розважальному інтерв'ю мовностилістичні засоби значно багатші і різноманітніші, ніж у попередньо проаналізованих видах. Хоч епітети в текстах розважального інтерв'ю можна помітити не так часто, як в інших видах, але крім традиційних епітетів і метафор, тут знаходимо й антитези, евфемізми, кондублікації, та навіть діалектизми. Все це допомагає привернути увагу глядача і забезпечити виконання власне розважальної функції. Цим пояснюється й те, що численні метафори – значно гостріші, інколи навіть лайливі в цьому виді інтерв'ю. Адже чим гострішими, влучнішими, оригінальнішими будуть висловлювання гостя і провокаційнішими запитання ведучого, тим охочіше глядачі присвятять свій час перегляду саме цієї розважальної передачі.

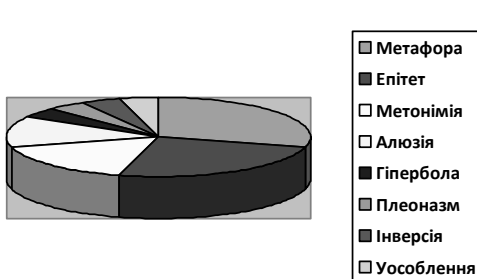
Отже, в результаті проведеного дослідження було виявлено, що, загалом, для жанру телевізійного інтерв'ю найбільш характерними є такі мовностилістичні засоби, як епітет, метафора, метонімія, гіпербола, плеоназм, уособлення, інтарсія, кондублікація, евфемізм, анакреза, апокриза, алюзія, повтор, інклюзив, епіфонема, іронія. Натомість, різняться між собою в плані використання образотворчих засобів різні види інтерв'ю. У політичному інтерв'ю домінуючу роль відіграють метафора, метонімія, епітети. Особливо привертають увагу численні політичні метафори, яких ми інколи навіть не зауважуємо внаслідок їх тривалого і систематичного вживання у певній загальноприйнятій формі. Інформаційне інтерв'ю за своєю природою досить схоже до політичного, однак дещо відрізняються сюжети на соціально-побутову тематику. Культурне та розважальне інтерв'ю, натомість, привертають увагу нагромадженням метафор. У меншій кількості тут знаходимо метонімію, однак часто присутнє уособлення. Культурне інтерв'ю рясніє алюзіями та інтарсіями, для розважального ж характерними є дисфемізм, евфемізм, кондублікація та діалектизм, адже це сприяє впізнавальності мовлення героя передачі, індивідуалізує його. Результати дослідження вміщені у діаграмах.

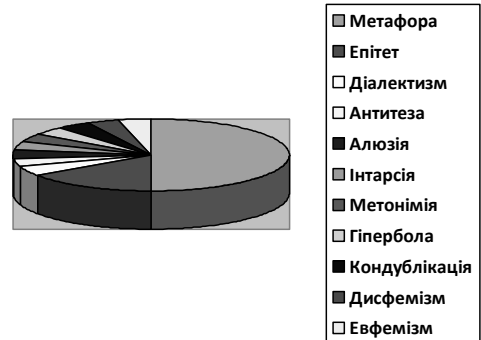
Діаграма 1. Використання мовностилістичних засобів у політичному інтерв'ю

Діаграма 2. Використання мовностилістичних засобів в інформаційному інтерв'ю

Діаграма 3. Використання мовностилістичних засобів у культурному інтерв'ю

Діаграма 4. Використання мовностилістичних засобів у розважальному інтерв'ю

Список використаної літератури

1. Бабенко В. Аудіовізуальний контент: традиції та новаторство. Фігуральна мова аудіовізуального контенту / Вікторія Бабенко // Теле- та радіожурналістика. – Вип. 13. – 2014. – С. 140–149.
2. Бих С. Стилістичні особливості текстів-інтерв'ю у сучасній англomовній пресі [Електронний ресурс] / С. Бих // Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/30531/1/Bykh%20S.S.%20Stylistychni%20osoblyvosti.pdf>
3. Дмитровський З. Телевізійна журналістика : навч. посіб. / Zenon Дмитровський. – Львів : ПАІС, 2009. – 224 с.
4. Кузів Г. Лексичні стилістичні засоби в англomовному газетному інтерв'ю [Електронний ресурс] / Г. Кузів // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SND_2013/Philologia/2_127742.doc.htm
5. Куньч З. Найдавніші класифікації стилістичних засобів мовлення в українській науці [Електронний ресурс] / З. Куньч // Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk675/TK_wisnyk675_kun%27ch.htm
6. Лизанчук В. Основи радіожурналістики / Василь Лизанчук. – К. : Знання, 2006. – 628 с. + компакт-диск.
7. Святовець В. Словник тропів і стилістичних фігур / В. Святовець. – К. : Видавничий центр „Академія”. 2011. – 172 с.
8. Сербенська О. Образотворчі засоби в публічному тексті (матеріали до словника) / Олександра Сербенська // Теле- та радіожурналістика. – Вип. 12. – 2013. – С. 225–238.
9. Grobel L. Sztuka wywiadu. Lekcje mistrza / Lawrence Grobel. – Warszawa : Wydawnictwo Wojciech Marzec, 2007. – 370 s.
10. Rosenstiel T. The lost art of interviewing [Electronic resource] / T. Rosenstiel // Yakety-Yak. – January/February 1995. – Available from: ebscohost.com
11. Sobczak B. Wywiad telewizyjny na żywo / Barbara Sobczak. – Poznań : Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, 2006. – 160 s.

Медійна продукція

1. Бойко В. Вікна / Володимир Бойко // СТБ. – 17.01.14.
2. Литвиненко Ю. Стоп-кадр / Юлія Литвиненко // ТБІ. – 28.12.13.
3. Лісецька В. Інтерв'ю / Вікторія Лісецька // Канал 24. – 26.03.15.
4. Носков В. Суботнє інтерв'ю / Володимир Носков // Espresso.TV. – 28.02.15.

Стаття надійшла до редколегії 21.09.15

Прийнята до друку 10.10.15

INTERVIEW AS A TELEVISION GENRE: LINGUO-STYLISTIC PECULIARITIES

Roksolana Bakhurska

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine,
e-mail: kafradioiteleb@ukr.net*

The article deals with linguo-stylistic characteristics of television interview. It is underlined that the main function of linguo-stylistic means is to decorate speech. Using them, speaker is able to achieve high degree of accuracy and draw attention of the audience to the issue under discussion. Therefore, linguo-stylistic means became an inherent part of television interview.

The article also examines the way in which linguo-stylistic means are used in this genre generally and specifies their role in different types of television interview in particular. It is demonstrated on the examples of such telecasts as „Intervyu”, „Vikna”, „Subotnye intervyyu” and „Stop-kadr”. Special attention is paid to showing which specific linguo-stylistic means are inherent to such a genre as television interview.

Therefore, if we want to gain attention of the audience, we must remember not only about the general rule (that is to use linguo-stylistic means to make verbal message more dynamic and convincing), but also that each type of the interview has its own rules of how to use linguo-stylistic means. It is necessary to understand, when and why we use linguo-stylistic means in order to make them corresponding to the topic and essence of our telecast.

Key words: linguo-stylistic means, figurative means, television interview, figures of speech, locutions.